

Előfizetési ár:
 Helyben házhoz hordva és vidékre postai megküldéssel:
 Egész évre 6 ft.
 Fél évre 3 ft.
 Negyed évre 1 ft 50 kr
 Egyes szám ára 7 kr.
Hirdetéseket
 négyes centim.-ként 3 kr-ával számítunk — Kincst. bélyegdíj minden hirdetésért 30 kr.
 Nyílt-tér minden sor 20 kr.

ŐRÁLLÓ

Politikai, szépirodalmi és közgazdasági lap.

Megjelen hetenként kétszer, u. m.: szerdán és szombaton reggel.

Szerkesztőség:
 hova a lap szellemi részét illető közlemények küldendők:
 Sárospatak, Gortvay-féle ház.
Kiadóhivatal:
 hová az előfizetési pénzek, hirdetési kéziratok s díjak és a lap szétküldésére vonatkozó felszólalások intézendők:
 Sátoralja-Ujhely, főtér 9. sz.
 Kéziratokat nem adunk vissza.
 Bérmentetlen levelet nem fogadunk el.

Főmunkatársak: Csengey Gusztáv és Dr. Masznyik Endre. Felelős szerkesztő és laptulajdonos: Dr. BARTHA BÉLA. Szerkesztőtárs: ifj. dr. MITROVICS GYULA. Kiadó: a „Zemplén” nyomdája.

Válasz Kovách Károly úrnak.

Somogy-Csurgó, 1894. január 21.

Nincs reményem Kovách Károly urat az én álláspontom helyességéről meggyőzni, mert két politikus, akinek egyike a kiegyezkedési, másika pedig a függetlenségi alapon áll, egymás véleményét tisztelve, tárgyilagos vitát folytathat, de egymást elveitől eltéríteni nem bírja, de nem is akarja.

Azon eszmék, melyeknek hívei vagyunk, százados előzményeken alapulnak, ezeknek megvannak a maguk consequentiái, melyek mintegy végzettszerűen nyilvánulnak.

Nincs egyikünknek sem oka szégyenelni elveit, nincs oka megtagadni a zászlót, mely alatt küzdünk!

En azt olvasom ki Kovách Károly úr soraiból, hogy ő politikai elveink érvényesíthetőségében hisz, — sorai a meggyőződés és tisztos férfiú lelki világát tükrözik vissza, azért én a magyar hazafi kegyeletével tekintem meggyőződéset.

Azonban míg tartózkodom Kovách Károly úr politikai meggyőződése felett vitába ereszkedni, addig másrésztől kényszerítve vagyok általa némileg félreértett cikkeimben elmondottakat megvilágosítani s kifejtetni, miért tartottam Kossuth Ferenc utazgatását közviszonyainkra vesélyesnek.

Mielőtt Kovách Károly úrral a vita fonalát felvenném, legyen szabad egy kis kitérést elkövetnem.

Journalisztikai működésem ideje óta két cikknel használtam kizárólag forrasúl ellenzéki lapok tudósításait s mindkét esetben részben ezt megbántam.

Mindkét cikk az Őrállóban jelent meg. Az egyik a dunamelléki reformált egyházkerület conventi tagok választásáról szólott, midőn Szilágyi Dezső a conventi tagságból kihagyatott.

Ennek leírását s a mellőztetés okait a „Nemzeti Ujság”-ban olvastam, — a másik eset a debreczeni incidens volt, melynek leírását a „Budapesti Hírlap”-ban olvastam.

Épen ezen esetek hírlapi közlése alkalmával utaztam, s miután a magyar államvasutak egyes állomásainál régóta divó praxis szerint csak ellenzéki lapokat kaphatni, így ez eseteknél az előértesítést ellenzéki lapokból olvastam.

És míg a dunamelléki evang. reformált egyházkerület választásának okai a „Nemzeti Ujság”-ban pártszempontból lettek megvilágítva, — így az ezen tudósítás benyomása alapján megírt cikkem a kerület másnapi választása által részben tárgyalanná vált: addig a „Budapesti Hírlap” debreczeni tudósítása az ott lefolyt incidenst oly mérvűnek jelezte, mely minden alkotmányos és dynasticus érzelmű magyarban megdöbbenést keltett.

Ezek elmondása után foglalkozom Kovách Károly úr által megtámadott nézeteim védelmével.

Kossuth Ferenc alföldi utazása nem volt időszerű, nem volt politikailag indokolt, s a szabadelvűség és a Wekerle-

kormány ügyének ártott, az ellenzéknek pedig nem használt. Aki a csak most lefolyt eseményekről kissé tájékozva van, azelőtt ezt bizonyítani nem kell.

Az a vita, melyet Eötvös Károly indított az „Egyetértés”-ben, hogy kell-e Kossuth Ferencnek alattvalói esküt letenni? — kínos benyomást tettek széles és magas rétegekben s a magyar és az osztrák reakciónáriusok ezt nagyon is kizsákmányolták a szabadelvű eszmék és reformok ellen.

Feltűnő volt, hogy Kossuth Ferencet alföldi útjában a szélsőbaloldali ultramontánok és klerikálisok, mint Polónyi Géza és Meszlényi Lajos is kísérték.

Tudva van az is, hogy Kossuth Ferenc utazását az ultramontánok és reakciónáriusok Wekerle Sándor ellen használták ki, s tudva van azon sürgöny eredete, mely Wekerle és Kossuth Ferenc megegyezéséről szólott, mely állítólag egy szélsőbali néptribunál eredett.

A bekövetkezett válság, annak okai és egyes részletei a beavatottak előtt tudva vannak.

Tehát azt nem kell bizonyítani, hogy Kossuth Ferenc politikai utazása a szabadelvűség, sőt az alkotmányosság ügyének is ártott.

Ha Kossuth Ferenc reakciónárius és ultramontán agitációk által korrumpált kerületekben utazik s ott hirdeti a nemzeti jogokat azok ellenében, akik a magyar államot, Bécsnek és Rómának kiszolgáltatni akarják, ha itt sikerült volna a magyar hazafiság, a szellemi független-

AZ „ŐRÁLLÓ” TÁRCÁJA.

Veszendő és kiveszett eredetiségeink.

Írta: Csengey Gusztáv.

„Nyelvében él a nemzet.”

(Polytatás.)

És ez a rögtönzött multság mégis milyen változatos!

Mindenki tetszése szerint ül, áll, jár-kel, beszél, kacag, tréfálódzik, adomáz. Százfélékép alakulnak a csoportok és ismét százfélékép keverednek össze. Zongora mellett nem produkálja magát a társaság egyik vagy másik tagja, kit illemszerűen meg kell hallgatni s meg kell tapsolni. A magyar multságának cigánya van, olyan muzsikája, amilyen semmiféle multságának sincs a kerék világon. Ráhuzza a cigány a szebbnél szebb hallgatokat, tarkázva táncdarabokkal, amin aztán igazán jó kedvvel, szenvedélylyel lehet táncolni.

A nem-táncolók sem lézengnek. Van mindenkinek multsága és ami fő: mindenkinek változik a multsága. Majd itt van, majd amott. Óreg, ifju, férfi és nő nem válik külön, hanem tarkázva váltják föl egymást itt is, amott is. Minden szobában percről-percre különféleképp változnak a jelenetek.

Nem hiányzanak a kirivóbb hangok és modorok sem; egyik szelidebb, másik dévajabb. Akinek ez nem tetszik, megy odább, ahol a maga fajtájára talál.

Nincs itten semmi kicsinálva, megcsiszolva, elfinomítva, nincs semmi chablonszerű; önkéntelen, szabálytalan alakulást mutat minden jelenet, mint maga a szép természet; de egészben ez a természetes jókedv valami oly kedves, utolérhetetlen harmoniát képez, mint a szép fresco-kép, melynek erősebb ecsetvonásai megis művészi egészbe olvadnak össze.

Arról a jókedvről, arról az utolérhetetlen boldog együttlétről, amit valaha úgy hívtak, hogy: »multság«, a mai nemzedéknek fogalma sincsen.

És miért kellett ennek a kedves speciális magyar eredetiségnek kivesznie?

Ne mondjátok nekem, hogy ez a kedves régi multság sokba került; hogy azért maradt el mindenfelé, mert az élet ma sokkal drágább.

Hát amióta nem jövünk többé össze mulatni, talán olcsóbban élünk? Azt, amit a régiek elmulattak, amibe az ő társas összejöveteleik kerültek, mi talán megtakarítottuk?

Ha ez igaz volna, akkor bele nyugodnám. Megvigasztalna az a tudat, hogy a magyar multságot a takarékoság szorította ki. Nem mulatunk többé, mert egyszerűbben élünk, és

meg van a haszna, mert szerzünk.

Csak hogy ez nem igaz.

Azt, amit a régiek egymás társaságában elmulattak, mi nem takarítottuk meg. Éppen ellenkezőleg: soha sem volt a fényűzés oly nagy, mint éppen most. A társadalmi formások kifejlődésével óriási arányban nőttek meg az igények és ezzel együtt a fényűzés.

A sikkasztások bünkrónikája legkiáltóbb bizonyítéka ennek. A régi jó magyar multságok korában nem voltak sikkasztók.

A magyar multság nem azért mult el, mintha társadalmunkban a takarekosság elve érvényesült volna.

A szellem változott meg.

A mai nemzedéknek nincs érzéke többé a családi kedélyes összejövetelek iránt; ezért vészett ki a magyar multság.

Mert a vad multságok, a tivornyák még élnek és virulnak, és az óriási trakták fénykorában éppen most van; a hazard játékok sem kerültek szűkebb mederbe és egy-egy modern vigalom alatt halomra gyűl össze a sok pezsgős palack.

Hanem régi módra családi körben mulatni — ez sokba kerülne!

Talán azért vert meg az isten bennünket a filokszeraival, hogyha már nem tudunk régi módra kevés költséggel, egyszerű igényekkel magyárosan mulatni, hát ne legyen borunk se!

ség, s a polgár öntudatát felébreszteni, akkor a hazának és a szabadság ügyének szolgálatot tett volna. Míg így ahol megjelent, a hazafiság ébresztésére szükség nem volt.

Kovách Károly úr azon véleményben látszik lenni, hogy én a nemzeti önértet ápolásának nem volnék híve.

Itt csalódik Kovách Károly úr. A valódi szabadelvűpárti ember a leghívebb bajnoka a nemzeti önértet fejlesztésének.

A politikai jelszavak jelentősége az utolsó évek alatt elmosódott.

Ma nem egyedül közjogi kérdések dominálják a művelt magyar társadalmat, sőt ezek háttérbe szorulnak a nagy emberiségi és állami kérdések előtt.

Hisz eljutottunk addig, hogy a legszájasabb függetlenségi és 48-as pártiak közül sokan megtámadták a magyar állam jogát alattvalói házassági ügyének rendezése körül, s a magyar hazát, a magyar királyt a római pápa fenhatósága alá kívánták rendelni.

Ezen elemek folytonos összeköttetésben voltak a nemzeti párt és az ország összes reakciónárius elemeivel.

A magyar és osztrák reakciónáriusok állandó szövetségben voltak a Wekerlekormány és a szabadelvűpárt ellen.

Oly iszonyú volt az örvény, mely felé rendeztetett a magyar állam hajója, hogy a veszélyt csak királyunk nagy lelke és bölcsesége hártotta el.

Csak egy őszinte szavat Kovách Károly uram!

Hiszi-e, hogy valódi függetlenségi aspirációk megvalósításáról lehet beszélni a mostani ellenzéki pártok s a mostani ellenzéki sajtó mellett.

Tisztelettel hajlok meg egyes valódi szabadelvű ellenzéki férfú s egyes önértetes és tisztos journalista előtt, de az ellenzék, különösen sajtójának egy része nem áll-e a legsötétebb reakció és ultramontanizmus szolgálatában?!

Hiszi-e Kovách Károly úr, hogy lehet nemzeti önállóság polgári és szellemi függetlenség nélkül?!

Lehet-e 48-as ideákról beszélni oly társadalom mellett, mely a jezsuitizmus befolyása alá kerül, mely ellenszenvvel viseltetik azon protestantizmus iránt, mely a magyar nemzetiséget és a magyar államügyet százados hősi harcokban fentartotta s megalkotta?!

Nagy nemzeti aspirációk megvalósi-

A szőlők elpusztulásával aztán csakugyan vége a magyar mulatságnak.

II.

A magyar nóta.

A magyar mulatsággal szoros összefüggésben van a magyar nóta. Beszéljünk hát erről. De hát ez is veszendőben volna?

Bizony veszendőben! sőt részben már ki is veszett.

Ma nóta alatt már csak a népdalt értik, mert már csak ezt ismerik, pedig hajdan még egyebet is értettek alatta, s éppen az, amit már nem ismernek, az volt a nevezetesebb.

A magyar nótának két fajtája volt: a szöveg nélküli hallgató nóta és a verses nóta. Ez utóbbi volt a népdal, de hát az első mi volt?

Megkísértem leírni. Igazán, szeretném, ha letudnám írni, mert annál valami szebbet, fenségesebbet, bubánatosabbat álmodni sem lehet!

Hanem cigány kellett hozzá.

A hallgató nótának rendszeren három része volt: az *andalgó*, a *figura* és a *friss*.

Az andalgó valami méla borongó ábránd volt, melynek mély, bubánatos hangjaiból kikicsapott a szilajabb fájdalom a legművészebb futamokban, a legmagasabb üveghangokig;

tására, nagy nemzeti miszió betöltésére csak egy művelt, hazafias és független gondolkodású társadalom képes.

A politikai küzdelmek felett ott kell lebegni, mint az Úr lelkének a vizek felett, az eszmék magasztosságának!

Míg a magyar demokratikus társadalmat meg nem alakítjuk, ad lig semmiféle függetlenségről nem beszélhetünk.

Oh bár eljönne az Ige, a nemzeti szellem újraszületése, — akkor az 1867. évi kiegyezkedési alapon is nagygyá lesz nemzetünk, míg enélkül a közjogi küzdelmek siettetik bukásunkat.

Andorka Gyula.

EGYHÁZI ÉLET.

Az anglikán egyház és a pápa.

(Folytatás.)

— Duka Tivadár levele. —

Az nem újság itt sem, hogy az ultramontanizmus sokkal többet látszik gondolni a politikai hatalom gyarapításával, mint a Jézus szeretetteljes tanainak gyakorlatával s hogy meggyőződjk Nagyságod, mi történik itt e tárgyban a jelenben: ide csatolom a „Times”-ből kiszemelt vágványokat, azok felette érdekes képet nyújtanak Vanghen cardinális igyekezetei felől. A vita jelenleg az első spanyol protestáns püspök felavatása körül forog. Az irlandi protestáns érsek, több püspökével Madridban megtette a kanonszerű felavatást s erre nem csak a spanyol klerikálisok, de az angol egyház egy igen mozgékony extreme Highchurch egylete zokon veszi, hogy irlandi prot. püspökök ily dologban Spanyolországban beavatkozni mertek; s elég hivatlanul írtak a Toledoi érsek-cardinálisnak, hogy az egyetemes catholica egyház érdekében ők is, t. i. az anglicusok ezen töredéke, tiltakozik ily eljárás ellen. A tiltakozó, illetőleg rokonszenvező levelet elküldötték Toledoba, elnökük Lord Halifax aláírása alatt. Erről hirt kapván Vanghen cardinális, felvilágosító levelet ír Spanyolországba, hogy Lord Halifax s egylete egyáltalában nem tartoznak az egyetemes catholica egyházhoz s ilyen kifejezés is van a levélben, mely spanyol nyelvre lefordítva azt jelenti, hogy Halifax „csalfa” módra közeledik a római egyház ezen kimagasló egyéniségéhez. Erre vonatkozik Vanghen cardinális nov. 2-iki levelében azon paszsus, mely mentegetődzés képen kimondja, hogy Lord Halifax „is incapable of deceiving any one”, de hogy Vanghen szerint Halifaxék mégis azon csalódásban élnek, hogy az ó-anglicán papjaiknak van bizonyos „áldozári hatalmuk”, amit a cardinális tagad, mivel ilyen áldozárságot az anglicán egyház babonának tart, a transsubstantióval egyetemben.

Az anglicán egyház helyzetét azonban jobban ismeri Tanár ur, mintsem hogy én ahhoz kimerítőleg szólni akarnék. — Felette

aztán visszasülyedt a legmélyebb mollhangba. Majd ismét dur-hangok magasodtak ki a melódia mély hullámaiból remek dupla fogásokban, míg végre az egész halk bánatos hangokban enyészett el.

Az andalgóból egy rövid átmenettel áthullámozott a melódia a figurába.

A figura már a „verbunk” tempójával zendült meg s szebbnél szebb részletekben hullámozott tovább. Alaphangját az a sajtáságos délcegen lejtő taktus képezte, mi a *solo*-tánc zenéjét jellemezte; csak hogy itt a verbunkosan lejtő taktusokat a legművészebb futamok s különféle bravour fogások cifrái szőtték át. A verbunk taktusa aztán végül egy gyönyörű trióval átment a frissbe.

A friss az egész hallgató nóta rövid lelkes befejezése, mintha az egész bubajos ábránd végül a gyönyör ujjongásába tört volna ki. Az egész egy fenséges klimax (fokozat), melyben a mélabus ábránd lassanként büszke lelkesedéssé fokozódik.

A hallgató nóta a magyar zeneköltészet *ódája* volt, melyben a lyrai költészet éppen oly fokozatos emelkedést mutat.

(Folytatása köv.)

érdekes e tárgy, méltó mély tanulmányozásra; több alkalommal meggyőződtem, hogy azt Magyarország csak nagyon ferdén értik. Igaz, hogy a régibb oxfordi iskola s az abból megindult Puseyismus vonzó szelleme alatt, sok idealista, különösen a női világ befolyásánál fogva a római egyház hódolatokat tett az infallibilitási dogmát megelőző években, azóta vajmi kevés azok száma, akik a pápaságnak meghódoltak Angliában, s nagyon alapos a kérdés, hogy Manniny és Neveinan valjon elhagyták volna e szüleik vallását, ha a csalahatatlanság, az ő idejük előtt emeltetett volna dogmává. Az infallibilitás sok kijózanodásnak volt teremtője Angliában.

Azt kérdezi Tanár ur, hogy mi sikerrel biztat a római pápának ama törekvése, mely szerint az anglikán egyház a róm. kat. egyház egyesítését akarná keresztül vinni?

Tetszik tudni, hogy az anglicán egyházban három teljesen felismerhető árnyalat van, a low church és a broad church tisztán erős anti-papisticus szellemű, és az ultra high church, a melyről Vanghen cardinális is megemlékszik s ez borzalommal viseltetik Róma iránt, de itt is a hazafi nélküliség, az idegen alakóság a szertartásokban, a konsignore elnevezés mit a pápa itt osztogat a hierarchiának s végre a coelibatus, oly körülmények ezek, melyeket még az ultrák is nehezen tűrnek és hogy miként gondolkodnak térítési kísérletek felől a broad church, sőt a mérsékelt high churchnek képviselői: tessék a mellékletek III. szám alattit áto'vasni, hogy mit szól Fleming a yorki kanonok s a királyné káplánja és Revd. m. Tweddell, a mérsékelt high church embere? És ha a IV. szám alatti mellékletet áttetszik olvasni, meg fog Tanár ur győződni arról is, hogy mit mond a yorki érsek? Angliában nincs ugy mint Magyarországon, hogy mindenki addig beiratkozni köteles, hogy micsoda vallású? Itt theoretice minden angolnak az anglicán templom nyitva áll s papjainak szolgálatját igénybe veheti, de ha ez neki nem tetszik, tartozhatik bármely vallási gyülekezet-hez, vagy alakíthat maga egy vallási sectát, ha követőkre talál — a római catholicizmus itt csak egy secta, 8 olasz missiónak hivatik s ezért panaszkodik annyira Vanghen cardinális. A mellékletek áttanulmányozása elég felelet arra, hogy lehetséges-e, hogy a nagy angol nemzet pápistává legyen? A contebury érsek s püspökei csak oly hazafias angolok, mint a yorki érsek.

TANÜGY.

Kultuszprogramm Wassics Gyula valóságos és közoktatásügyi miniszter a képviselőház f. hó 23-iki gyűlésén fejtette ki programját, melynek a vallásügyre vonatkozó főbb tetelei a következők: az egyházpolitikai javaslatok meg nem szavazott részére nézve kijelenti, hogy az alapelvek integritását fentartja, de ha ezzel a főrendiházat megnyugtathatja, a szavakhoz nem ragaszkodik. (Tehát kompromisszum — de vajjon Zichy Nándor és pártja megelégszenek csupán a szavakban adott kompromisszummal), a kat. autonómiát illetőleg abban a véleményben van, hogy az feltétlenül szükséges, de ezt a katolikusoknak kell megbeszélniük az államnak, csak azt van joga meghatározni, hogy milyen ne legyen az autonómia, — különben a teendőkre nézve még a miniszter sem döntött véglegesen; a kongruára nézve azt igéri, hogy a javadalmak összeírását mielőbb eszközöltetni fogja. A közoktatás terén első sorban a népoktatásról nyilatkozik, és pedig a népiskolák államosításáról. Ezt nem tartja sürgősnek; nem az a kérdés, kié az iskola, ha nem minő. Az 1868 38. cikket revidiáltatni s hiányait pótolni, a tanfelügyelői intézményt, melyet némileg elhibáztak tart, újraszervezni akarja. A középiskolai oktatást illetőleg az a meggyőződése, hogy a jövő az egységes középiskoláé, ez reformjaink főcélja, de ma még nem aktuális; 3 aktuális kérdést lát e téren: a *tullerhelest*, melyen segítni kell, a *nemzeti elem erősítését* a közoktatásban, s a tanárképzés hiányain s a partiális tanárihiányon való segítsé. A polgári iskolák helyzetét türe'lennek tartja, az ipari és keresk. szakképzést újra szervezendőnek. A *felső oktatásnál* a külön szakiskolákat mellőzendőnek tartja s az egyetemi oktatás barátja. Új jogakadémia felállítását nem en-

gedné meg, a létezők közül az életképeseket még filozófiai kar felállításával is az egyetemi színvonalhoz közelebb hozza. A harmadik egyetem felállításánál elsőbbséget tartja azt, hogy a két meglévő egyetem részben égető, részben botrányos hiányai kielégítenek, ami 4-5 milliót igényel. A közoktatási tanács működését reaktíválta, de csak azért, mert királyilag jóváhagyott szervezete van s még nincs feloszlata. Egyébiránt szakférfiak tanácsadó támogatását nem is nélkülözheti; de a tankönyv bírálatot okvetlenül elveszi a tanácstól s egyes, személyesen felelős szakférfiakra bízta. Az egyetemek mellett internátusokat akar felállítani. A összes fontosabb közoktatási kérdésekben szaktanácsokat szándékszik összehívni.

IRODALOM, MŰVÉSZET

Fürdőirodalmi könyvtár. Dr. Preysz Kornél *Fürdőgyűjtemény haladására* 1893-ban. Budapest. Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. A szerző e 66 lapra terjedő füzetben részletesen foglalkozik mindazon mozzanatokkal, amelyek hazánk fürdőinek haladására szolgáltak. Első sorban tárgyalja Hieronymi Károly m. kir. belügyminiszter intézkedéseit ez irányban, különösen 44.404. sz. körrendeletét, mely felöleli mindazon hatósági intézkedéseket és kívánalmakat, amelyek a nyilvántartás és ellenőrzés szempontjából követendők. Ismerteti a fürdőköről szerkesztendő jelentések és kimutatásokra vonatkozó fontos rendelkezéseket, amelyek lehetővé teszik, hogy fürdőhelyeink viszonyairól a jövőben minden irányban a pontos és megbízható adatok legyenek nyerhetők. Egy következő fejezet az ásványvizeket, a források foglalatát és az ásványvizek kezelését tárgyaló újabb intézkedéseket sorolja fel és az ez évben forgalomba hozni engedélyezett ásványvizek ismertetése után feljegyzi a belügyminiszter azon fontos elhatározását, melylyel mesterséges ásványvizek gyártását hazánkban csak feltételelesen engedélyezi. Szerző könyvében csak ez évben engedélyezett gyógyfürdőkre, a klimatikus gyógyhelyekre (Kefir-intézetekre) és a Kneip-féle intézetekre vonatkozó belügyminiszteri elhatározások után Fürdőink 1893-ban cím alatt tárgyalja az egyes nagyobb fürdőinken létesített új berendezéseket, különösen Siófok, Tatra-Lomnicz, Soóvár, Pöstyén, Czerkvenicza emelkedésének mozzanatairól emlékezik meg; felémlítvén fontosságát annak, hogy végre hazánkban is létesítsék különösen a scrophuloticus gyermekek számára megfelelő fürdőhelyeinket valamely alkalmas berendezés. Fürdőink egészségügyi viszonyait tárgyalja egy következő fejezet, különösen a fertőző betegségekkel szemben követendő eljárásokról emlékeztetve meg Becses adatokat tartalmaz a részletesen feldolgozott fürdőstatisztika, mely különösen fürdőink vendégforgalmával és a fürdőhelyek lakásviszonyaival foglalkozik részben ebből megemlítvén egyúttal a statisztikai adatok összeállításának egyes fontosabb hiányait. Az újonnan elemezett ásványvizek között a toplicai ásványvíz-források a tordai sóforrások, a bűdöskői kénesfürdő, és a Balaton vizére vonatkozó elemzési adatokat ismerteti. Az ásványvíz-forrásokról szólva a közegészségügyi mérnöki szolgálat ez irányú feladatairól is megemlékezik. A balneologia-egyesület tevékenységéről és a fürdőket tárgyaló irodalmi munkásságról szóló fejtegetés után hazai fürdőink forgalmáról 1876-tól kezdődőleg összeállított tanulságos táblázattal zárja be a szerző könyvét, melyet elején a magyar balneologiai egyesület érdemes elnökének dr. Tauffer tanárnak ajánlj.

UJDONSÁGOK.

Tisztelt Olvasóinkhoz. Lapunk mult számához „Kérelem” cím alatt egy felhívás volt mellékelve. Magától érthető, hogy e felhívás csak azokra a t. lapjára vonatkozhatott, kik sem az előfizetést, sem az utófizetést kötelező nyilatkozatot be nem küldték; expedicionális okokból azonban a kiadóhivatal minden példányba bemellékelte, egyszerűen azért, mert a példányok pontos szortírozása roppant nagy és lassu munka volna. Ez félreértésekre adott okot s némelyek, kik tiszteletpéldányt kapnak, vagy fizettek, vagy kötelező

nyilatkozatot tettek, a szerkesztőség-nél kérdezősködtek. — Méltóztassanak nyugodtak lenni, mert e „Kérelem” reájuk nem vonatkozik.

A sárospataki áll. tanítóképzőintézet 25 éves jubileumáról adott tudósításunkban, legnagyobb sajnálatunkra egy mulasztás csuszott be olyformán, hogy a kézirat egy pontja kimaradt s a szerkesztő a korrekтура és revízió alatt beteg levén, a hiány nem is pótoltatott. Igazán kedves kötelességünknek tartjuk most ez önkénytelen mulasztást helyrehozni s megemlékezni arról a zeneszerzeményről, melyet az intézet buzgó, fáradhatlan zenetanára, *Hódossy Béla* ez alkalomra írt s melyet az intézeti zenekar ugyancsak az ő vezetése alatt kifogástalanul adott elő. A munka igazán szép, szerencsés inspiráció szülötte s a hallgatókra rendkívüli hatással volt.

Az „Órálló” érdekében, mint örömmel s hálás köszönettel értesülünk, az a. zempléni ev. ref. egyházmegye esperese is rendkívül buzgó, meleg körlevelet intézett a lelkes urakhoz. Hasonló kedvező híreket hallunk az ország minden részéből. Adja Isten, hogy reményeink a közügy javára teljesüljenek.

Halálozás. *Szakácsi János*, a sárospataki közélet egyik érdemes alakja, az itteni ref. egyház főgondnoka, megyebizottsági-, képviselő-testületi tag stb., a törekvő, a takarékos és szorgalom erényeit a saját kezével szerzett dúsgazdagságban is megtartó iparosok példaképe e 26-án, élete 70-ik évében meghalt. Halálát neje, s kiterjedt rokonság gyászolja; részvéte s tisztelete jelöl a ev. ref. egyház külön gyászjelentést adott ki, mely így szól: „A sárospataki ev. ref. egyház fájdalommal jelenti szeretett főgondnokának *Szakácsi János*nak folyó évi január hó 26-án reggel 5 órakor történt gyászos elhunytát. A boldogult hült tetemei f. hó 27-én délután 3 órakor fognak az ev. ref. egyház szertartása után a sárospataki sírkertben elhelyeztetni. Sárospatak, 1895. jan. hó 26. Legyen áldott a hű sáfár emlékezete!”

Régi dráma játszódott le ismét Lemberg városában. A szereplők is a régiek voltak: egy csinos katonatiszt meghódította egy tőkepenzes szép feleségét. A férj a családja becsületében gázoló katonatisztet kihívta párbajra. A vége az lett, hogy a katonatiszt golyója befuródott a férj nyakába s a szegény ember azonnal meg is halt, míg a tiszt épen távozott el a csatamező színhelyéről. A becsületnek azonban elég volt téve

Sombereken *Jankovics György* három sertés társaságában lakott a télen az istállóban családjával. A minap feleségével és két gyermekével elment hazulról s csak egy másfél évesztendő gyermek maradt otthon. Mire *Jankovicsék* hazamentek, a kis gyermeket a sertések félig felfalták. *Jankovics* ellen gondatlan-ság miatt megindították a bünvádi eljárást.

A Bukarestben megjelenő „Adeverull” c. román ujság szokott förmedvényes hangján az új miniszterelnökről a legerősebb maliciákat akarja elhítenni közönségével. Ugy tünteti fel *Bánlyt*, mint a románoknak legádázabb ellenségét, ki kevés készülsége dacára óriási gögös és egy kielégíthetetlen *Don Juan*. Egészben véve, — ugymond — tetőtől talpig magyar, sértő, önhítt, basáskodó s módfelett verekedő a nyugati civilizáció legkevesebbet sem simított rajta, mulatni is igen szeret, de mulatságai rendszeren verekedéssel végződnek.

Kinos, de egyszersmind botrányos jelenet játszódott le a napokban Bpsten az Erzsébet városban, egy munkás temetése alkalmával, *Cenner Lajos*, erzsébetvárosi káplánnak el kellett volna temetnie *Zeitsek Jánost* délután 3 órakor. A káplán, minthogy utközben egy véletlenül meghalt növendék is be kellett szentelnie, — az említett helyre tíz perc késéssel érkezett meg. Mikor a munkástömeg a kocsijáról leszálló káplánt meglátta, megbecstelenítő szavakkal illette, tetleg bántalmazta. Majd egy néhányan a lélekjelenlétét megőriző káplánt megfogták, az udvarra behúzták és a szó szoros értelmében megakarták lincselni. A lelkes csak a magasra tartott kereszttel tudta féken tartani a gyászoló közönséget, és a gyászszertartást csak ezután végezte el.

Az „Amerikai Nemzetört”, ezt a legregibb amerikai magyar lapot, e hó 20-án nagy gyász érte. Szerkesztője *Erdélyi Székely Gusztáv*, hosszú betegsége után meghalt. Az ottani

magyarok testületileg vettek részt a szerkesztő temetésén. Az elhunyt szerkesztő *Maros-Vásárhelyen* született, 42 éves volt és 1882-ben ment ki Amerikába. Az „Amerikai Nemzetört” valószínűleg megzúnik, de helyébe a kívándorolt gróf *Zichy Herman* indít új magyar lapot.

ORSZÁGGYŰLÉS.

Január 24. Napirend: a vallás és közoktatási miniszterium 1895 évi költségvetésének tárgyalása. *Wlassics Gyula* kultuszminiszter terjeszti elő nagy általánosságban mozgó programját, melynek főbb vonalaiban való objektív ismertetésével a tanügyi rovatunkban foglalkozunk. A kultuszminiszter programbeszédjére *Kiss Albert*, a függetlenségi és 48-as párt nevében tette meg először észrevételeit s az egyházpolitikai kérdésekben röviden átsikolva, beszédének terjedelmes részében a népoktatás ügye vagy már ismeretes nevében az államosítással foglalkozott, előadva érveit tömeges statisztikai megfigyelések alapján. Konstatálja tehát, hogy ha népoktatásügyünk fejlesztése a népoktatásügyi törvény szellemében a miniszter által proklamált revízió szerint megkezdetnék: akkora öszszeg jönne ki, melynek az állam a mostani véderőrendszer fennállása mellett eleget nem tehetne. Az orvoslás módját ő így másban találja s e végett ajánlja, hogy az intézeteknél ne a külső fényre, hanem a belsejébe fejlesztésére törekedjünk; a tanítóképzés szükséges voltát hangsúlyozza, azt mondja, hogy a tanítóképzésben a szegény, de jó tanulók az eddigieknél nagyobb segélyezésben részesítenek; a hol a felekezeti autonomia ezt meg tenni képtelen, teljesítse az állam, a tanító és tanítóképzés felett a felügyeleti jog gyakorlása maradjon meg az állam kezében ugyan, de a réginel legyen szigorubb és amellet igazságos. Beszédének következő pasusaiban az egységes középiskolák rendezése előtti teendővel s főképp a tanulók tulterhelése ellen beszélt; revideálónak tartja a tanárképzést; míg a harmadik egyetem szerinte még időszerűtlen, elenezte a fejlődésképes jogakadémiai bevonását s választ kért a minisztertól az egységes jogi vizsgálatok tárgyában benyújtott törvényjavaslat iránt s ezzel kijelenti, hogy partja nevében a budgetet elfogadja.

Srétér Alfred utin — ki a közoktatásügy minden terén örvendetes haladást tapasztalt — *Póóyi Géza* szótalt fel ő megelőző-dással hallja hangzóatni a kultuszminisztertől a „pax” jelszót, azonban e tekintetben a megítélés nem hoz, mert a kormány az egyházpolitikai javaslatokra vonatkozólag szavakba burkolódik, anélkül, hogy kezzel fogható tartalmat nyújtana és ezért a miniszterrel határozott választ kér. Szívesen tudomásul veszi azt is, hogy a kormány a kath. autonomiát felvette programjába. Azonban itt is legalább a főbb elemekre, hogy t. i. milyen legyen ez az autonomia, nyílt levelet várt volna, mert az az elvet, hogy milyen ne legyen, ennek megállapítása az állam feladata, de hogy milyen legyen az a katolikusok dolga, még *Dak* mondotta, azóta tehát a kérdés megérlelődhetett volna annyira, hogy a miniszter megmondja: voltaképp mit ért tehát a kath. autonomia alatt? *Tóth Aladár* egyedül a patronatusi jog gyakorlásáról szól, amely egyáltalában nem illik be modern községi szervezetünkbe s e kérdések mielőbbi tisztázását óhajti.

Az ülés végén *Lukács László* pénzügyminiszter mutatja be a közönségi költségek fedezéséhez Magyarország részéről pótlólag fizetendő összegekről szóló törvényjavaslatot, mely kinyomtatása után a pénzügyi bizottsághoz utasítatik.

Január 25. Első szónok *Veress József* volt, aki a nevelési rendszer felszégsegeiről és hiányairól mondott igen sok érdekes dolgot, különösen a tanulók tulterheléséről beszélt el igazán orvoslásra várakozó realis adatokat. Utána *Papp Géza* következett a nemzeti párt részéről aki örvendetes haladást konstatál ugyan, de az eredményt még nem találja kielégítőnek. Így nagyobb gondot kíván fordítani a magyar nyelv tanítására s első sorban a tanítóképzés államosítását sürgeti. Ebben van ratió, mert ha ez intézetek államosíttatnak és bennök a magyar nyelvből való képesítések szigoríttatnak, akkor nagyobb bizalommal lesz az állam az

alsóbb népoktatás iránt, minthogy ebben az esetben a tanítók diplomáikat a magyar állam-eszme szolgálatában álló közegektől kapják, következésképpen a tanítók is nemzeti szellemben működve, tanítványaik is magyar nyelvek lesznek. A budgettet elfogadja.

Bánó József szintén a tanítóhiányról, a tanítók nagyobb díjazásáról, az emberbaráti intézmények fejlesztéséről beszélt el sok dolgot. Prileszky Tádé után Zichy Jenő hozta elő az ő kedves témáját: a muzeumot s ajánlotta a miniszternek hathatós pártfogásába. Sima Ferenc beszélt végül, bírálván a miniszter programját, amelyről azt mondja, hogy nincs benne semmi irányelv, az autonomia, kongrua és az egyházpolitikai javaslatokban határozott választ kér; majd szembeállítja a miniszter beszédét azzal, amit képviselő korábban mondott s lépten-nyomon kimutatja az ellenmondásokat, amelyeket elkövetett. Egyébiránt a költségvetést elfogadja.

POLITIKAI SZEMLE.

Belföld.

A kath. néppárt választási felhívása.

Csáktornyán, a Wlassics Gyula kultuszminiszter kerületében a kath. néppárt tudvalevőleg zászlót bontott s fellépett a székesfehérvári kath. nagygyűlés egyik intézőjé, dr. Major főorvost. A nagyhangú választási proklamáció kivonata ez: „Mivel istenről és a népről megfélemedeztek, kibontják hát a néppárt zászlaját isten és a nép szavával és jogáért. Kijelentik a proklamáció szerzői, hogy mivel a polgári házasság törvény, hát tudnak iránta engedelmességgel lenni, de minden törvényes eszközzel ezeknek a törvényeknek visszavonására törekcsenek, hogy nőik ne legyenek az adás-vevés piacára dobva. Majd így folytatja: A hol a vallást üldözik, ott rég száműzött a keresztény szeretet, üres a szív, csak az önzés uralkodik. Aki bírja, marja! A tőkével bírók a szabad ipar címén ma már minden iparágat kiarendáltak az iparral és munkással együtt, aki tehát csak szolgálja a saját mesterségének. Követeljük, hogy az iparra ne a pénz, hanem a szakértelem adjon jogot, ne a telhetetlen szédélés, hanem a becsületes és tisztes munka kapja meg a jutalmat és akkor a józan iparkodásnak lesz hitele is a szélhámos reklám felett. A kereskedés, mondja továbbá a proklamáció, csak a kapzsi spekulánsok zsírját növeli, az ő kezükben értékele nedik el a nép jószágá. A vám és adó csak azokat nyomja, akik becsületes munkával csak a mindennapi kenyérért küzdenek. A börze embereinél pedig adómentesek a zsebben hallgató milliók. A nép védelmére alakult a néppárt, mely mindenkit karjába ölel, akármilyen nyelve, csak a szíve legyen nemes, csak a szíve dobogjon istenért, királyért és hazáért.”

Wekerle Sándor dr. még miniszterelnök korában felhatalmazást adott arra, hogy Holló Lajos és Bartha Miklós ellen megindítsák a sajtópör ama cikk miatt, mely a múlt év tavaszán jelent meg a Magyarországon s az „Egyesült Hírlap kiadórészvénytársaság” megalakulása s a „Pesti Napló” megvásárlása alkalmából a leghevesebb gyanúsításokkal és vádakkal illeték a kormányt. Jellemző Wekerle nemes jellemére s államférfiúi egyéniségére, hogy míg hatalmon volt, e sajtó pör keresztülvitelét nem sürgette s a nevezett képviselők mentelmi jogának felfüggesztésére is csak most kerül a sor.

Esztergommege Szabó Mihály főjegyző indítványára, a papi törvényhatósági tagok heves ellenzéke dacára, névszerinti szavazással 15 szótöbbséggel bizalmat szavazott a Bánffy kormányának.

Kaas Ivor Bárónál az a hihetetlen hír olvasható a lapokban, hogy a bonyhádi kerületben Percel Dezső belügyminiszterrel szemben, ki vasárnap tartotta programbeszédét, az új kath. néppárt lépteti föl ellenjelöltül.

Kovács Albert képviselő, ki az egyházpolitikai reformokban a kulturharc indokolatlan megindítását, a felekezetek jogainak csorbítását, a vallásosság veszedelmét látta, e hó 26-án tartott képviselőházi beszédében csodálatos logikával, a papnevelés államosítását sürgette. Igaz, ezt a nemzetiségi egyházakra való tekintettel tette. De a mostani egyházpolitikai

reformokat is a nemzetiségi és felekezeti bajok tették szükségessé. Az „állami papnevelés” csinalna csak igazi kulturharcot Magyarországon.

A főrendiházban a még függőben levő javaslatok február második felében kerülnek tárgyalásra. A kormány kész a vallás szabad gyakorlatáról szóló javaslatból a felekezeti-küliséget kihagyni s rendeleti szabályozással is megelégszik, de a recepcionális javaslathoz a maga teljességében ragaszkodik.

A belügyminister program-beszédét Bonyhádon vasárnap tartotta meg s ez nala nemcsak képviselői, hanem belügyi program-beszéd is volt. Mi is azt a részét emeljük itt ki, főbb vonásokban, melyek a belügyi program alkotói elemeit képezik s ezek a következők: az egyházpolitikai törvényeket a törvénytörvényekben végrehajtják és pedig a polg. anyakönyvezés ez év szept. 1-én, a kötelező polg. házasságról szóló f. évi dec. havában lép hatályba. Perczel az anyakönyvezésnél főképp a tanítókat akarja fölhasználni. A közigazgatási reform-javaslatok közül a törvényhatóságokra és közsékekre vonatkozót egyszerre terjeszti be; a közigazgatási bíróságokról szólót még a nyári szünet előtt törvényerőre akarja emeltetni. Rövid időn benyújtja a fegyelmi eljárásról és a kuriai bíróságról szólót is a kormány. Ezenkívül a szőlők rekonstruálására, az adóreformokra, a valuta-rendezésre és az állatbiztosításra vonatkozólag tett fontos nyilatkozatokat.

A „néppártot” a f. hó 28-án Budapesten tartott konferencián a „népnek” következő fia alakították meg, illetve határozták el országos szervezését: gr. Zichy Nándor, Apponyi Géza, Zichy Vladimir, Zichy Janos, herceg Odescalchy Livius, Cziráky Antal, Batthyány Iván, Csekonics Endre, Hunyady Imre grófok, Rakovszky István kir. kamaras, Szentiványi Zoltán, Smekál Zoltán, Holdházy c. püspök, Pongráz Ágost gróf kanonok. stb. stb. Lucus a non lucendo. Különbben elhatározták, hogy nem a kath. néppárt, hanem a néppárt nevet veszik föl. hogy minden jó „keresztényt” egyesíthessenek (minő nagylelkűség, — csak a Zichy Nándor „szeretve tisztelt” zsidópolgártársai maradnak ki); s 67 es alapon fognak állni. Igaza van a „Magyarországnak”, midőn azt mondja, hogy ez a nemes párt, mely még közéletünkben sok galibát fog árulni, nem egyéb, mint hamis cég alá bujtatott, felekezeti mázzal bevont reakció, s azok vezetik, kik sem a néphez, sem a valódi magyarsághoz soha nem tartoztak. Céljuk egyszerűen eszközükkel tenni a hiszékeny tömeget, Biztosra fogjuk, hogy nemsokára a választási census leszállítását fogják hangzatos jelszavak alatt követelni, mert így nagyobb éretlen tömeggel operálhatnak.

Külföld.

A linzi katolikus gyűlés-ről írja a P. N.: az osztrák klerikális pártok megdöb-

benéssel tekintenek Linz felé, ahol e hó 20-án az ugynevezett keresztény-szocializmus érdekében Lichtenstein herceg protektorátusa alatt katolikus gyűlést tartottak. A klerikális sajtó, a bécsi Vaterland és a Grazer Volksblatt a legenergikusabban utasítják vissza azt a törekvést, amely abban a gyűlésben nyilvánult és keserű gunnyal támadnak neki Lichtenstein hercegnek, akit még nem rég a kat. egyház Bayardjának hirdettek. A csodálatos megdöbbenés, a meglepő trónváltozás éles világot vet az ausztriai katolikus egyházban történőkre, amelyek szakasztott mási annak a forradalmi mozgalmaknak, amelyek néhány év óta a magyarországi alsó papságot lázadásba viszik a főpapság ellen. Ausztriában is érvényesülni kezd a kaplanokrácia s már-már nyíltan zendül a klérus ellen. Az osztrák főpapság ez a megdönthetetlen tartott hatalom, a konzervatív pártnak megrendíthetetlen sziklája, inogni kezd s az ausztriai katolikus egyházban az a durva terroizmus kezd dominálni, melynek a néptömegek fanatizálása a kenyere, s amelynek auctoritás-ostroma hazánkban valóságos anarkikus állapotokat teremtett meg az egyház körében. Lichtenstein herceg és társai az ugynevezett keresztény szocializmus gyékényén antiszemizmust árulnak, s a népszenvédeyek feligatásával gyűtenek tabort maguk köré. Az osztrák főpapság egy ideig nagy ravaszul a demágógokat fel akarta használni a maga politikai céljainak előmozdítására, de csakhamar azt kellett látnia, hogy ezek a segítségül hívott elemek a vezetésre aspirálnak s hogy e törekvésük elérésére a vezetett also klérust ellene uszítja. A linzi gyűlésnek az volt a célja, hogy Felső-Ausztriában is teret hódítson a keresztény szocializmus aláarcját viselő antiszemita demagógiának. Eddig Felső-Ausztria teljesen püspöki vezetés alatt állott, s a klerikális párt zavartalanul rendelkezhetett vele. Az ultramontan hegy a radikális hegy stratégiájának nyomán mindenütt nekizudul a mérsékeltabb elemnek. Felső-Ausztriába is ez a törekvés vitte és a linzi gyűlés ennek az előnyomulásnak volt kémszemléje. A Vaterland szerint a gyűlés csufos kudarcra végződött. Lichtensteinék állítása szerint nagy sikere volt. Az igazság itt is, mint a legtöbb esetben középutt lesz.

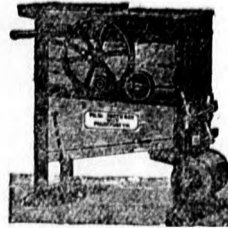
Oroszország. Giers orosz külügyminiszter, 75 éves korában, e hó 26-án, hosszas szenvedés után elhunyt. Az európai békepolitika egy igaz hívét vesztette el benne.

Franciaország. Az új francia kabinet következőleg alakult meg: Ribot miniszterelnök és pénzügy, Trarieux igazságügy, Hanotaux külügy, Leygues belügy, Poincaré közoktatásügy, Dupuy-Dutemps közmunkaügy, André Lebou kereskedelem, Gadeau földmívelés, Chaumets gnarmatügy, Jamont hadügy és Besnard tengerészet.

HIRDETÉSEK.

Kukoricza-morzsolók

kéz- és erőhajtásra, egyszerű és kettős szerkezettel, szelölővel és szelölő nélkül.

Gabona-rosták,

Konkolyozók (trieurök);

kézi kezelésre való

Széna- és szalmasajtók

fekvően vagy kocsira szerelve,

Takaromány-füllesztők,

Szállítható takarékfőző-üstök takarmány stb. részére

Szecskaavágók,

Répa- és burgonyavágók,

Daralók

elismert legjobb minőségben és szerkezettel készülnek

Mayfarth Ph. és Társa

cs. és kir. kiz. szab. gazdasági gépgyárban

BÉCS, II/1, Tabor-strasse 76. szám.

Árjegyzékek ingyen. — Képviselek felvételnek.